

wstępem wydawcy. Brak niestety bibliografii prac dotyczących CCC w XIX i XX w. Łącznie otrzymaliśmy 11 tekstów artykułów bądź fragmentów dzieł ogólniejszych. Jest to niewątpliwie pożyteczne zebranie gros klasycznych rozpraw dotyczących CCC od artykułu G. Radbrucha z 1931 r. (*Der Raub in der Carolina*) po rozprawę syntetyczną Schroedera z 1980 r. Co do celowości wyboru można oczywiście dyskutować. Badania zagraniczne nad Karoliną są reprezentowane może niezbyt trafnie dwoma fragmentami: z książki J. H. Langbeina, *Prosecuting Crime in the Renaissance*, 1974, i z wstępu do radzieckiej edycji tekstu CCC pióra S. J. Bulatova, 1967. Brak jakichkolwiek tekstów dotyczących dziejów Karoliny poza granicami krajów niemieckich, chociażby artykułu L. Pauliego, *Zur Geschichte der peinlichen Halsgerichtsordnung Kaiser Karls V. in Polen und der Ukraine*, 1974, bądź innych wypowiedzi tego autora. Zbiór za to słusznie nie uwzględnia świeżo publikowanego osobno innego zbioru prac dotyczących Karoliny: P. Landau und F. Ch. Schroeder [hrsg.], *Strafrecht, Strafprozess und Rezeption. Grundlagen, Entwicklung und Wirkung der Constitutio Criminalis Carolina*, 1984. Tak więc w omawianym zbiorze przeważają dobrze znane prace autorów niemieckich: F. Schaffsteina, E. Schmidta, H. von Webera, G. Schmidta i innych. Zważywszy jednak rozproszenie wspomnianych tekstów w księgach pamiątkowych, czasopiśmie i pracach zbiorowych, było rzeczą celową sporządzenie takiego wyboru, który będzie bardzo użyteczny w dalszych studiach nad Karoliną.

STANISŁAW SALMONOWICZ (Toruń)

Histoire des Universités en France. Praca zbiorowa pod red. Jacques Verger (=Bibliothèque Historique Privat), Toulouse 1986, ss. 428.

Omawiany zarys syntetyczny pióra 6 specjalistów wypełnia poważną lukę w nowszym francuskim piśmiennictwie historycznym, w którym jedynie dzieje średniowiecznych uniwersytetów były parokrotnie przedstawiane (m.in. J. Verger, 1973). Omawiana książka dzieli się na trzy części: w pierwszej omówione zostały dzieje uniwersyteckiego nauczania we Francji w dobie średniowiecza (J. Verger, i Ch. Vulliez), w drugiej wieki XVI-XVIII (D. Julia, L. W. B. Brockliss), w trzeciej uniwersytet typu napoleońskiego i czasy najnowszych reform (V. Karady, J. Cl. Passeron). Zasadniczą koncepcją autorów, realizowaną w zasadzie we wszystkich trzech częściach, było potraktowanie dziejów nauczania uniwersyteckiego w ramach historii społecznej i instytucjonalnej, w miarę możliwości kwantytatywnej. Równocześnie istniejący stan badań — bardzo nierównomierny — nie pozwalał w ramach zwięzłego zarysu na podręcznikowy wykład całości problemów historii uniwersyteckiej. Stąd autorzy dążyli nade wszystko do stworzenia prowizorycznego bilansu najnowszych tendencji badawczych i pytań uznanych przez nich za zasadnicze. Ten kierunek opracowania dobrze obrazują tytuły części trzeciej: rozdział V: *Les institutions et les hommes* i rozdział VI: *Le contenu de l'enseignement et la diffusion des idées nouvelles*. Na szczególną uwagę zasługuje podjęcie w ostatnim rozdziale książki dziejów uniwersyteckich lat 1950-1980 z pamiętnym rokiem 1968 na czele. W sumie nie jest to podręcznik dziejów uniwersy-

tetów francuskich, lecz oparta na najnowszych metodach badań próba analizy roli i oblicza szkół wyższych w życiu kraju w poszczególnych epokach historycznych.

STANISŁAW SALMONOWICZ (Toruń)

Zur Geschichte des Familien-und Erbrechts. Politische Implikationen und Perspektiven, hrsg. von Heinz Mohnhaupt. „Ius Commune”, Sonderhefte, Frankfurt/Main 1987, ss. 311 (=Studien zur Europäischen Rechtsgeschichte, Bd. 32).

W serii Studien zur Europäischen Rechtsgeschichte, publikowanej w postaci zeszytów specjalnych do wydawanego przez frankfurcki Instytut Maxa Plancka „Ius Commune”, ukazał się pod redakcją wieloletniego współpracownika Instytutu, Heinza Mohnhaupta, tom 32, zawierający 12 rozpraw i szkiców zagadnień polityczno-prawnych, a także aspektów socjologicznych instytucji rodziny i spadkobrania w wymiarze historycznym.

Zbiór otwierają dwa studia z dziejów sukcesji tronu w Hiszpanii. Armin Wolf, znawca skomplikowanej problematyki dynastycznej średniowiecznej Europy, analizuje założenia następstwa tronu w czasach Alfonsa X Mądrego, który będąc dziedzicznym królem Kastylii został zarazem elekcyjnym władcą Rzeszy Niemieckiej. Z kolei Antonio Perez Martin omawia treść traktatu prawniczego Ariasa de Balboa z początku XV w. dotyczącego następstwa tronu po władcy Aragonu, Marcinie I i zawierającego uzasadnienie prawa do Korony regenta Kastylii, Ferdnanda. W studium pt. *Erunt tres aut quattuor in carne una* Stephan Buchholz porusza zagadnienie podejmowanych w czasach nowożytnych dysput i sporów doktrynalnych wokół poligamii, zwłaszcza wśród przedstawicieli Reformacji, a w XVII i XVIII w. wśród myślicieli z kręgu filozofii prawa natury. Arend H. Huussen Jr zajmuje się polityczno-prawnymi aspektami ustawodawstwa małżeńskiego i rodzinnego w Niderlandach XVI-XIX w. Rozprawa Ernsta Holthöfera *Fortschritte in der Erbrechtsgesetzgebung seit der französischen Revolution* daje szeroki przegląd ustawodawstwa spadkowego głównych europejskich kręgów prawnych i jego tendencji rozwojowych zwłaszcza w dziedzinie spadkobrania niepodzielnego i dziedziczenia małżonków. W pracy *Autorité domestique et parties politiques, de Napoléon à de Gaulle* Bernard Schnapper prezentuje stanowiska ugrupowań politycznych i opinii publicznej w odniesieniu do patriarchalnej koncepcji władzy domowej w Kodeksie Napoleona. Treścią rozprawy Alfreda Dufoura *Mariage civil et Restauration* są implikacje polityczno-prawne wprowadzenia w Genewie już w dobie Restauracji (1816-1824) instytucji obowiązkowych małżeństw cywilnych. Pierre Legendre w artykule *Instituer la Reproduction* na przykładach znaczenia spraw ciągłości genetycznej, reguł reprodukcji ludzkiej i zachowania gatunku w historii instytucji rodziny wskazuje na możliwości stosowania nowych technik badawczych w historii prawa.

Na końcu tomu zamieszczono 4 drobniejsze prace: D. Klippela uwagi o związkach historii prawa i historii społecznej w badaniach nad dziejami rodziny, R. Schrödera — szkic o zaniku tradycyjnych funkcji burżuazyjnego prawa spadkowego w dobie powszechnej industrializacji, A. S. Gonzalesa — o prawnej problematyce funkcji charytatywnych rodziny w realiach *ancien régime*ów, oraz Elisabeth Koch — kilka spostrzeżeń o socjo- i psychogenezie uczuć rodzinnych.

KATARZYNA SÓJKA-ZIELIŃSKA (Warszawa)